

Van Brexit naar Bayeux

Recensie

Christiaan Caspers & Maïke Smelt, *Hic est Willelm Dux*. Latijnse taal en cultuur (Houten: Hermaion, 2018), 54 pp. ISBN 978-90-5027-260-5.

Welke leerkracht Latijn put bij zijn lessen lectuur nog uitsluitend uit de zogenaamde canon van de grote Romeinse auteurs? De tijd waarbij leerlingen bijvoorbeeld in de tweede graad louter kennis maakten met de teksten van Caesar, Plinius de Jongere en Ovidius is hopelijk al lang voorbij. Uiteraard is het van het grootste belang om de ‘groten’ te blijven lezen, maar onder het motto *varietas delectat* is het goed om het jonge volkje in contact te brengen met de grote diversiteit aan Latijnse teksten. Voor de derde graad is dit meestal niet zo’n groot probleem, omdat het niveau van de leerlingen dan meestal voldoende hoog is – of zou moeten zijn – om bijvoorbeeld ook moeilijkere filosofische teksten van humanisten te lezen. Wie liever poëzie leest, kan zijn gading vinden in een ontelbaar aantal dichters uit de oudheid tot diep in de twintigste eeuw. Voor jonge lezers die het Latijn nog niet zo machtig zijn is de keuze vrij beperkt – ook het lezen van Latijnse stripverhalen is niet altijd evident omdat veel leerlingen nog niet zo vertrouwd zijn met bv. gerundium en gerundivum of de conjunctief.

Toch bestaan er teksten voor beginnende lezers die én authentiek Latijn zijn én makkelijk zijn én bovendien ook nog eens interessant! Zo’n unieke tekst die in de tweede graad gelezen kan worden is die op het befaamde Tapijt van Bayeux. Dat borduurwerk van bijna 70 meter lang uit de elfde eeuw is getooid met 378

overwegend Latijnse woorden. Op dit kunstwerk is de aanleiding tot en de invasie van Engeland in 1066 door Willem van Normandië als een hedendaags stripverhaal te bewonderen.

Precies aan die beroemde wapenfeiten hebben Christiaan Caspers en Maike Smelt een leuk boekje in de bekende reeks van Hermaion gewijd. Hierbij mikken ze niet alleen op de lessen Latijn, maar ook op de lessen (kunst)geschiedenis (of zelfs moderne talen). De auteurs doen zelfs de suggestie om hun *lepidum libellum* te gebruiken als voorbereiding bij een bezoek aan Bayeux, waar het wandtapijt met de leerlingen kan worden bezocht.

Volgens de auteurs zijn de gebeurtenissen uit 1066 minstens even actueel als het Brexit-referendum 950 jaar later... wat als ronkende inleiding wel kan tellen, maar waar we historisch momenteel toch wel het raden naar hebben. Die retoriek valt wel te vergeven, zeker omdat beide auteurs ervoor gekozen hebben om niet louter stil te staan bij het overbekende borduurwerk, maar ook bij de gedichten van de vrij onbekende auteurs Balderik van Dol en Guido van Amiens. Deze heren schreven hun poëzie kort na de invasie van Engeland en zijn dus als historische bron niet te versmaden. Helaas wordt van beide auteurs slechts een zeer summier aantal Latijnse versjes in *Hic est Willelm* opgenomen, respectievelijk 11 en 15 verzen! Over de vertaalde verzen kunnen we echter niet klagen, die geven een mooi beeld van de gedichten van Balderik en Guido.

Deze 25 verzen zijn voor een classicus misschien wel eenvoudig, maar voor een leerling, ondanks de uitgebreide vocabulariumlijst en toelichting, niet zo evident om te vertalen.

Dé tekst die de leerlingen wel zouden kunnen vertalen, namelijk de Latijnse zinnen op het Borduurwerk van Bayeux, is echter niet opgenomen in het boekje van Caspers en Smelt. Naar hun zeggen omdat de leerlingen zélf aan de slag kunnen gaan met het Borduurwerk, zoals in de digitale handleiding voor de docent te lezen staat:

Je geeft een presentatie van max. 10 minuten, ondersteund met een PowerPoint- of Prezi-presentatie, over deel [...] van het Borduurwerk van Bayeux. In deze presentatie beantwoord je ten minste de volgende vragen: Waar zitten we in het verhaal? Wat betekent het Latijn van de bijschriften? Wie zijn de belangrijkste personages? Wat staat er hierna te gebeuren? Wat gebeurt er in de boven- en benedenregisters van het Borduurwerk? Valt je verder nog iets op aan de uitbeelding van de gebeurtenissen? Neem in je

presentatie ten minste één illustratie op die niet van het Borduurwerk afkomstig is – bijvoorbeeld een plattegrond, een archeologische reconstructie of een ander kunstwerk – en bespreek die illustratie in samenhang met het Borduurwerk.

Het is een nobel idee om leerlingen zelf aan de slag te laten gaan met dit uniek middeleeuws document. En het is ook prachtig dat de auteurs op aanvraag een mooie powerpointpresentatie kunnen voorzien met het volledige borduurwerk. Maar toch vormt het een zeker risico om jonge leerlingen, zonder veel kennis van historische feiten, zomaar in een onderzoek te storten.

Het boekje van Caspers en Smelt biedt weliswaar een goede inleiding op de lectuur, een degelijke commentaar bij de betrokken historische figuren en een boeiend stukje over de dieren die op het Borduurwerk te zien zijn, maar misschien is het beter om vijftien à zestienjarigen zich te laten concentreren op het beschrijven van de afbeeldingen en het uitermate eenvoudige vertaalwerk van het Borduurwerk. Daar zullen leerlingen zeker en vast plezier in vinden, omdat het Latijn op het Tapijt zo eenvoudig is. Maar precies met dat Latijn schort er heel wat: het bulkt van de fouten, die het vertaalplezier niet in de weg staan, maar die best door een leerkracht gekaderd worden, bv. *Isti mirant stella*, in plaats van *Isti stellam mirantur*, of *Isti portant armas* in plaats van *arma*,...

Die fouten tegen het klassiek Latijn zijn echter het minste probleem en vaak zien leerlingen ze zelfs niet eens staan. Wat ze echter vaak niet zien, maar wel zouden moeten zien, zijn de vele vreemde elementen die op het Borduurwerk te zien zijn en waar een leerkracht met goede kennis van zaken leerlingen op zou moeten wijzen. Bij wijze van voorbeeld een kleine greep uit de mysteries: Waarom begint het verhaal met Harold die naar Bosham rijdt? Waarom gaat bijna de helft van het verhaal niet over de invasie? Wie was Tuold? Was hij een dwerg of niet? Wie zijn de clericus en Aelfgyva? Waarom zweert Harold precies op twee reliekschrijnen? Waarom wordt de begrafenis van Edward afgebeeld voor zijn dood? Een antwoord – en interpretatie – op veel van die vragen is te vinden in de historische roman *Het Wandtapijt* van Kylie Fitzpatrick (Amsterdam: Van Holkema en Warendorf, 2003), dat een absolute aanrader is voor leerkrachten die met het Borduurwerk aan de slag willen gaan.

Het is misschien wel een tendens om leerlingen zelfstandig lectuur te laten ontdekken – en daar kan dit boekje prima toe bijdragen – maar dat gebeurt toch best onder het waakzame oog van een belezen leerkracht!

Bert Gevaert

Bert.Gevaert@sint-lodewijkscollege.be

